

Postępy w pediatrii

Wybrane zagadnienia

Redakcja naukowa
Alicja Chybicka
Andrzej Stawarski

tom II

Redaktorzy naukowi

Alicja Chybicka i Andrzej Stawarski

Nazwy jednostek oraz ich kierownicy (stan na 1.06.2021 r.)

Katedra i Klinika Neonatologii: prof. dr hab. Barbara Królak-Olejek

I Katedra i Klinika Pediatrii, Alergologii i Kardiologii: prof. dr hab. Andrzej Bożnański

II Katedra i Klinika Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia: p.o. kierownik dr n. med. Andrzej Stawarski

Katedra i Klinika Nefrologii Pediatricznej: prof. dr hab. Danuta Zwolińska

Katedra i Klinika Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej: prof. dr hab. Alicja Chybicka

Katedra i Klinika Endokrynologii i Diabetologii Wieku Rozwojowego: prof. dr hab. Anna Noczyńska

Katedra i Klinika Pediatrii i Chorób Infekcyjnych: prof. dr hab. Leszek Szenborn

Katedra i Zakład Stomatologii Dziecięcej i Stomatologii Przedklinicznej: dr hab. Maciej Dobrzyński, prof. UMW

Recenzenci

Alergologia i pulmonologia: prof. dr hab. Tadeusz Mazurek, Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc Oddziału Terenowego w Rabce-Zdroju

Kardiologia: prof. dr hab. Aldona Siwińska, Uniwersytet Medyczny im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu

Gastroenterologia i wybrane wady metabolizmu: prof. dr hab. Jarosław Kierkuś, Instytut „Pomnik – Centrum Zdrowia Dziecka” w Warszawie

Nefrologia: prof. dr hab. Maria Szczepańska, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

Neonatologia: prof. dr hab. Bożena Kociszewska-Najman, Warszawski Uniwersytet Medyczny

Hematologia (rozdziały 1–10 i 18–20): prof. dr hab. Paweł Łąguna, Warszawski Uniwersytet Medyczny

Hematologia (rozdziały 11–17): dr hab. n. med. Henryk Szymański, Szpital im. Św. Jadwigi Śląskiej w Trzebnicy

Onkologia (rozdziały 1–12): dr hab. n. med. Katarzyna Muszyńska-Roslan, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku

Onkologia (rozdziały 13–19 i 23–27): dr hab. n. med. Katarzyna Pawelec, Warszawski Uniwersytet Medyczny

Onkologia (rozdziały 20–22): dr hab. n. med. Henryk Szymański, Szpital im. Św. Jadwigi Śląskiej w Trzebnicy

Endokrynologia: dr hab. n. med. Renata Stawarska, prof. uczelni, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Instytut „Centrum Zdrowia Matki Polki” w Łodzi

Choroby zakaźne: dr hab. n. med. Ernest Kuchar, Warszawski Uniwersytet Medyczny

Stomatologia: prof. dr hab. Karolina Gerreth, Uniwersytet Medyczny im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu

Recenzja całości podręcznika

dr hab. n. med. Henryk Szymański, Szpital im. Św. Jadwigi Śląskiej w Trzebnicy

Wstęp

Szanowne Koleżanki, Szanowni Koledzy!

Gdy podejmowaliśmy inicjatywę opracowania podręcznika *Postępy w pediatrii. Wybrane zagadnienia* w czasie wakacji 2020 r., byliśmy jako Polska i świat po pierwszej fali zachorowań na chorobę wywołaną przez wirusa SARS-CoV-2. Nikt jednak nie był w stanie dokładnie przewidzieć dalszego przebiegu pandemii i jej skutków, które zmieniły świat i nadal wpływają na nasze codzienne życie, pracę oraz szeroko pojętą edukację. Mimo tych wszystkich uwarunkowań zewnętrznych z dużą przyjemnością oddajemy do Państwa rąk niniejszy podręcznik.

Z inicjatywą powstania podręcznika wystąpił dr n. med. Andrzej Stawarski, który do udziału w projekcie zaprosił wszystkie jednostki Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu uczestniczące w procesie nauczania przedmiotu pediatria. Dzięki przychylności oraz pomocy obecnych władz Uczelni, a zwłaszcza prof. dr hab. Marzeny Dominiak, w proces redakcyjny zaangażowały się też inne jednostki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.

Roli redaktora naczelnego podjęła się prof. dr hab. Alicja Chybicka, była przewodnicząca Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego, wieloletnia niezależna poseł i senator, twórca nowoczesnego ośrodka onkohematologii dziecięcej, niekwestionowany autorytet w tej dziedzinie.

Ideą przyświecającą redakcji oraz autorom było przygotowanie tekstów zawierających treści przeznaczone do samokształcenia zarówno przed-, jak i podyplomowego oraz w codziennej praktyce pediatrycznej w rejonie. Autorzy uwzględnili w swoich publikacjach rozpoznanie, diagnostykę oraz nowoczesne metody leczenia.

Rozdziały zostały przygotowane na podstawie własnych doświadczeń autorów z pracy klinicznej z pacjentami oraz najnowszych zaleceń i danych literaturowych. Ich treść odzwierciedla dość dokładnie codzienne problemy, profil pacjentów oraz aktualne możliwości diagnostyczne i terapeutyczne jednostek pediatrycznych UMW.

Autorzy rozdziałów to wieloletni pracownicy klinik pediatrycznych oraz poradni dla dzieci, specjaliści z zakresu pediatrii i specjalizacji szczegółowych oraz nasi młodszy koledzy (piszący rozdziały pod nadzorem doświadczonych specjalistów) przygotowujący się do egzaminów z pediatrii lub szczegółowych specjalizacji z zakresu chorób dzieci.

Książka nie aspiruje do klasycznego podręcznika pediatrii, bowiem jak zostało to ujęte w tytule, zawiera jedynie wybrane (aczkolwiek występujące najczęściej) problemy i zagadnienia spotykane w codziennej praktyce lekarzy odpowiedzialnych za stan zdrowia populacji dziecięcej, istotne również dla studentów przygotowujących się do egzaminu LEP.

Z myślą o studentach English Division oraz lekarzach obcokrajowcach zaplanowano również wydanie książki w języku angielskim. W związku z powyższym większość autorów przygotowała swoje opracowania zarówno w języku polskim, jak i angielskim.

Mamy nadzieję, że prezentowane w książce treści okażą się przydatne dla studentów oraz dla lekarzy w ich codziennej praktyce pediatrycznej.

Redaktorzy podręcznika składają podziękowania dla wszystkich autorów rozdziałów za ich trud i włożoną pracę, dziękują również kierownikom katedr za przychylność dla projektu i często za osobiste zaangażowanie. Wszystkie rozdziały podręcznika zostały poddane procedurze antyplagiatowej. Nieprawidłowości nie wykazano.

Redaktorzy podręcznika pragną złożyć gorące podziękowania wszystkim recenzentom opiniującym poszczególne wysokospecjalistyczne rozdziały (recenzenci to samodzielni pracownicy nauki niezwiązani z naszą uczelnią, uznani i wysoko cenieni pediatrzy, wybitne autorytety w swoich dziedzinach szczegółowych). Podziękowania należą się również recenzentowi całości podręcznika. Należy podkreślić fakt, że wszystkie recenzje zostały wykonane nieodpłatnie.

Dziękujemy władzom rektorskim Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu za okazaną życzliwość i wsparcie, w szczególności prorektor ds. strategii rozwoju uczelni prof. dr hab. Marzenie Dominiak.

Na koniec redaktorzy podręcznika pragną podziękować całemu zespołowi Wydawnictwa UMW z kierownik mgr Moniką Kolędą na czele za owocną współpracę.

Zapraszamy serdecznie do lektury.

prof. dr hab. n. med. Alicja Chybicka
kierownik Katedry i Kliniki Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej
dr n. med. Andrzej Stawarski
p.o. kierownik II Katedry i Kliniki Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia
Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

Alicja Chybicka

Profesor, niekwestionowany autorytet i lekarz, który od 46 lat walczy o życie dzieci chorych na nowotwory. Jak sama mówi: „prowadzi wojnę z Panem Bogiem o każde istnienie ludzkie, by mogło pozostać na tym świecie jak najdłużej”.

Urodziła się 10 maja 1951 r. w Wałbrzychu. Jest absolwentką XII Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Chrobrego we Wrocławiu. W 1975 r. ukończyła studia z wyróżnieniem i rozpoczęła pracę w klinice onkologicznej pod kierunkiem prof. dr hab. Janiny Bogusławskiej-Jaworskiej. W 1978 r. uzyskała specjalizację I stopnia z pediatrii, a w 1982 r. II stopnia. Oprócz niej posiada specjalizacje z: onkologii i hematologii dziecięcej, immunologii klinicznej, transplantologii klinicznej oraz medycyny paliatywnej.

W 1979 r. uzyskała stopień doktora (temat pracy: *Zachowanie się markerów powierzchniowych limfocytów i limfoblastów w przebiegu ostrej białaczki limfoblastycznej*). W 1994 r. habilitowała się na podstawie pracy: *Badanie cytokin i wykorzystanie ich właściwości biologicznych w leczeniu nowotworów u dzieci*, za którą zresztą otrzymała nagrodę od ministra zdrowia. Profesorem została 19 maja 1999 r.

Alicja Chybicka oprócz pracy w klinice była również wykładowcą na Uniwersytecie Medycznym we Wrocławiu. Ma bardzo bogaty dorobek naukowy – jest autorką i współautorką ponad 500 publikacji naukowych. Wypromowała kilkunastu doktorantów oraz była opiekunką kilku zakończonych habilitacji.

Przez 21 lat była kierownikiem Kliniki Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej – obecnie Przylądek Nadziei. Z dniem 30 września 2021 r. przeszła na emeryturę.

W latach 2007–2015 była prezesem Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego, członkiem zarządu Polskiego Towarzystwa Onkologii i Hematologii Dziecięcej, członkiem komisji onkologii dziecięcej Polskiej Akademii Nauk oraz w latach 2012–2015 członkiem rady programowej Fundacji Mam Marzenie. Jest członkiem rady naukowej Kliniki „Budzik” w Warszawie, a także członkiem rady Fundacji „Na Ratunek Dzieciom z Chorobą Nowotworową” opiekującej się dziećmi leczonymi w Przylądku Nadziei.

W 2001 r. odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi oraz Złotym Krzyżem Królestwa Norwegii I klasy. Wyróżniona Orderem Uśmiechu w 2006 r., Medalem Komisji Edukacji Narodowej w 2007 r., nagrodami resortowymi, Perłą Honorową w kategorii nauka w 2007 r., Złotą Kulą 2008 przyznaną przez Wrocławską Izbę Gospodarczą, tytułem Kobiety Roku 2008 przyznanym przez miesięcznik „Twój Styl”. W 2011 r. została Ambasadorem Życzliwości, w 2014 r. decyzją Rzecznika Praw Dziecka wyróżniona Odznaką Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka. W 2015 r. otrzymała tytuł Ambasadora Wrocławia oraz Laur Wrocławia, w 2020 r. na podstawie decyzji Rady Miejskiej Wrocławia – Nagrodę Wrocławia „za stworzenie we Wrocławiu wiodącego w Polsce ośrodka onkologii dziecięcej”, a w 2022 r. – tytuł Honorowego Obywatela Miasta Wrocławia. Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie w 2014 r. przyznała jej tytuł doktora honoris causa.

Dwa razy zdobyła szczyt Kilimandżaro: w 2014 r. w ramach akcji „Szpic na szczyt” i w 2015 r. w ramach akcji „Parlament na szczyt”. Gdy ma wolny czas, uwielbia biegać i chodzić po górach.

W latach 2011–2015 była senatorem RP, w wyborach parlamentarnych w 2015 r. została posłem na Sejm RP, a w okresie 2019–2023 ponownie została wybrana senatorem. Obecnie jest posłem na Sejm RP X kadencji.

Prywatnie: żona Ryszarda, mama trójki dzieci i babcia szóstki wnucząt.

Andrzej Stawarski

Uznany pediatra i gastroenterolog, wieloletni pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, kierownik II Katedry i Kliniki Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia. Absolwent XII Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Chrobrego we Wrocławiu. W klasach I–IV był przewodniczącym samorządu klasowego, w klasie IV – przewodniczącym samorządu szkoły. Decyzją grona pedagogicznego został wytypowany na dowolny kierunek studiów bez konieczności zdawania egzaminów wstępnych. W 1985 r. uzyskał tytuł lekarza na Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu (dyplom z wyróżnieniem), w 1989 r. stopień doktora nauk medycznych na tej uczelni (tytuł rozprawy doktorskiej: *Wybrane zagadnienia epidemiologiczne i kliniczne zakażeń układu oddechowego wywołanych przez Chlamydia trachomatis u dzieci*), I i II stopień specjalizacji z pediatrii, specjalizację z gastroenterologii, w 2006 r. ukończył studia podyplomowe orzecznictwo i ubezpieczenia, odbył liczne kursy i szkolenia, w tym z ultrasonografii dziecięcej.

W latach 1983–1989 pracował w pogotowiu ratunkowym, od 1985 r. pracownik naukowo-dydaktyczny (od młodszego asystenta do adiunkta) w Klinice Pediatrii i Zaburzeń Odżywiania Niemowląt AM we Wrocławiu (obecnie II Katedra i Klinika Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia UM we Wrocławiu). W latach 2018–2021 pełnił funkcję p.o. kierownika tej katedry. Przez 2 kadencje był członkiem Senatu Uczelni, przez kilka kadencji członkiem Rady Wydziału Lekarskiego.

Autor ponad 160 naukowych publikacji medycznych w krajowych i zagranicznych czasopismach recenzowanych oraz współredaktor publikacji książkowej *Dzieci chore, niepełnosprawne i z utrudnieniami w rozwoju* (Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2006), redaktor naukowy numeru 2020;28(3) „Kliniki Pediatrycznej” poświęconego gastroenterologii dziecięcej.

Przewodniczył ponad 50 komisjom konkursowym Dolnośląskiej Izby Lekarskiej dotyczącym wyboru ordynatorów oddziałów dziecięcych szpitali na Dolnym Śląsku. Wieloletni opiekun Studenckiego Koła Naukowego Gastroenterologii Dziecięcej (liczne nagrody dla studentów za prezentowane prace naukowe), przez ponad 20 lat przewodniczący koła Dolnośląskiej Izby Lekarskiej „Kliniki Pediatryczne Uniwersytetu Medycznego” (wcześniej „Kliniki Pediatryczne Akademii Medycznej”).

Otrzymał nagrodę ministra zdrowia za działalność naukową, kilka nagród rektora AM (UMW) za działalność naukową, dydaktyczną, organizacyjną.

Był: przez kilka kadencji członkiem Zarządu Oddziału Dolnośląskiego Towarzystwa Pediatrycznego, członkiem Zarządu Oddziału Dolnośląskiego Polskiego Towarzystwa Gastroenterologicznego, Polskiego Towarzystwa Gastroenterologii, Hepatologii i Żywienia Dzieci oraz również przez kilka kadencji członkiem Komisji Finansowej Dolnośląskiej Izby Lekarskiej we Wrocławiu.

Utworzył w kierowanej przez siebie klinice Pracownię Endoskopii Kapsułkowej (sprzęt firmy Fuji) i wyposażył w nowoczesny sprzęt specjalistyczny Pracownię Endoskopową (Olympus) oraz Pracownię Badań Czynnościowych. Kierował specjalizacją z pediatrii i gastroenterologii kilkunastu lekarzy, przez ponad 10 lat był członkiem komisji specjalizacyjnej z pediatrii. Brał czynny udział w konferencjach i kongresach międzynarodowych oraz współorganizował w 1998 r. we Wrocławiu kongres z gastroenterologii dziecięcej. Był zaangażowany w działalność społeczną na rzecz Dolnośląskiej Izby Lekarskiej w komisji ds. generalnego remontu zabytkowej siedziby, co zostało zrealizowane.

W latach 2008–2023 stały biegły sądowy przy Sądzie Okręgowym we Wrocławiu – wydał ponad 1000 opinii na zlecenie sądów i prokuratur m.in. z Wrocławia, Warszawy, Poznania, Opola, Legnicy, Leszna, Zielonej Góry, Gorzowa Wielkopolskiego, Sieradza.

Prywatnie żonaty, córka, dwoje wnucząt.

Indeks skrótów, których nie rozwinięto w tekście

d. – doba/dzień

d.ż. – dzień/doba życia

DNA (ang. *desoxyribonucleic acid*) – kwas dezoksyrybonukleinowy

EKG – elektrokardiogram

godz. – godzina

HR (ang. *heart rate*) – częstość akcji serca

i.v. (łac. *intravenous*) – dożylnie

m.c. – masa ciała

mies. – miesiąc

m.ż. – miesiąc życia

MRI/MR (ang. *magnetic resonance imaging*) – badanie za pomocą rezonansu magnetycznego

mRNA (ang. *messenger ribonucleic acid*) – informacyjny kwas rybonukleinowy

OB – odczyn Biernackiego, szybkość opadania krwinek czerwonych

OIOM – oddział intensywnej opieki medycznej

OUN – ośrodkowy układ nerwowy

p.c. – powierzchnia ciała

p.o. (łac. *per os*) – doustnie

POZ – podstawowa opieka zdrowotna

r.ż. – rok życia

RNA (ang. *ribonucleic acid*) – kwas rybonukleinowy

RR – ciśnienie tętnicze

RTG – badanie rentgenowskie

s.c. (łac. *sub cutis*) – podskórnice

SOR – szpitalny oddział ratunkowy

SpO₂ – nasycenie krwi tętniczej tlenem

t.c. – tydzień ciąży

tydz./tyg. – tydzień/tygodnie

t.ż. – tydzień życia

TK – tomografia komputerowa

USG – ultrasonografia

WHO (World Health Organization) – Światowa Organizacja Zdrowia

TOM 1

1. Neonatologia
2. Wybrane zagadnienia z alergologii i pulmonologii pediatrycznej
3. Wybrane zagadnienia z kardiologii pediatrycznej
4. Wybrane zagadnienia z gastroenterologii dziecięcej
5. Wybrane wady metabolizmu
6. Wybrane zagadnienia z nefrologii pediatrycznej

TOM 2

7. Wybrane zagadnienia z hematologii pediatricznej
8. Wybrane zagadnienia z onkologii pediatricznej
9. Wybrane zagadnienia z endokrynologii i diabetologii pediatricznej
10. Choroby zakaźne
11. Wybrane zagadnienia ze stomatologii pediatricznej

Wybrane zagadnienia z hematologii pediatricznej

1. Postępy w diagnostyce i leczeniu niedokrwistości u dzieci	9
Joanna Owoc-Lempach	
1.1. Niedokrwistość z niedoboru żelaza	9
1.1.1. Przyczyny	9
1.1.2. Obraz kliniczny	9
1.1.3. Badania pomocnicze	9
1.1.4. Postępowanie diagnostyczne	10
1.1.5. Leczenie	10
1.1.5.1. Doustne preparaty żelaza	10
1.1.5.2. Pozajelitowe preparaty żelaza	11
1.1.5.3. Monitorowanie skuteczności leczenia	11
1.1.6. Różnicowanie niedokrwistości hipochromicznych	11
1.1.7. Zapobieganie	11
1.2. Niedokrwistość z niedoboru kwasu foliowego i witaminy B ₁₂	12
1.2.1. Przyczyny niedoborów kwasu foliowego i witaminy B ₁₂	12
1.2.2. Obraz kliniczny niedokrwistości megaloblastycznej	13
1.2.3. Rozpoznanie	13
1.2.4. Leczenie	13
2. Niedokrwistości hemolityczne	15
Grażyna Wróbel	
2.1. Wywiad	15
2.2. Badanie fizykalne	15
2.3. Cechy hemolizy w badaniach laboratoryjnych	15
2.3.1. Markery hemolizy zewnątrznaczyniowej	15
2.3.2. Markery hemolizy wewnątrznaczyniowej	15
2.3.3. Cechy nasilonej erytropoezy	16
2.4. Podział patogenetyczny anemii hemolitycznych	16
2.5. Badania sugerujące defekty błonowe krwinek czerwonych	16
2.6. Badania laboratoryjne sugerujące defekty enzymatyczne krwinek czerwonych	16

2.7. Badania laboratoryjne przydatne w diagnostyce hemoglobinopatii	16
2.8. Charakterystyka wybranych wrodzonych anemii hemolitycznych	17
2.8.1. Wrodzona sferocytoza	17
2.8.2. Niedobór dehydrogenazy glukozy-6-fosforanowej	18
2.8.3. Hemoglobinopatie – talasemie	18
2.9. Badania w kierunku niedokrwistości zewnątrzkrwinkowych	19
2.10. Charakterystyka wybranych nabytych niedokrwistości hemolitycznych	19
2.10.1. Niedokrwistość autoimmunohemolityczna z przeciwciałami typu ciepłego	19
2.10.2. Niedokrwistość autoimmunohemolityczna z przeciwciałami typu zimnego	20
2.10.3. Nocna napadowa hemoglobinuria	20
2.11. Podsumowanie	21
3. Zaburzenia krzepnięcia	23
Elżbieta Latos-Grażyńska, Kamila Ospa	
3.1. Leczenie	26
3.2. Choroba von Willebranda	28
3.2.1. Objawy	28
3.2.2. Diagnostyka	29
3.2.3. Leczenie	30
3.3. Hemofilia	30
3.3.1. Diagnostyka	31
3.3.2. Diagnostyka w ośrodku referencyjnym	31
3.3.3. Leczenie	31
3.3.4. Powikłania	32
3.3.4.1. Wylewy dostawowe	32
3.3.4.2. Artropatia hemofilowa	33
3.3.4.3. Wylewy domięśniowe	33
3.4. Inhibitory	34
4. Skazy krwotoczne płytkowe	37
Grażyna Wróbel	
4.1. Charakterystyka płytek krwi	37
4.2. Ogólny podział skaz płytkowych	37
4.3. Małopłytkowość	37
4.3.1. Podział małopłytkowości w zależności od patomechanizmu	37
4.3.1.1. Małopłytkowości nabyte	37
4.3.1.2. Małopłytkowości związane z podawaniem leków	39
4.3.1.3. Patofizjologia małopłytkowości wrodzonych	39
4.3.2. Zespoły trombocytopenii ze współistniejącą trombocytopenią	39
4.3.2.1. Zespół Bernarda–Souliera	39
4.3.2.2. Anomalia Maya–Heggliana	40
4.3.2.3. Zespół Wiskotta–Aldricha	40
4.3.2.4. Trombastenia Glanzmanna	40

4.3.3. Objawy kliniczne małopłytkowości	40
4.3.4. Diagnostyka małopłytkowości	40
4.3.4.1. Badanie fizykalne	40
4.3.4.2. Badania laboratoryjne pierwszoplanowe	41
4.3.4.3. Dalsze badania wymagane w przypadku małopłytkowości przewlekłych lub opornych na leczenie	42
4.3.5. Pierwotna małopłytkowość immunologiczna	42
4.3.5.1. Epidemiologia	42
4.3.5.2. Wywiad	42
4.3.5.3. Patofizjologia	42
4.3.5.4. Objawy kliniczne	43
4.3.5.5. Kryteria rozpoznania	43
4.3.5.6. Podejście terapeutyczne	43
4.3.6. Leczenie pierwotnej małopłytkowości immunologicznej	43
4.3.6.1. Splenektomia w pierwotnej małopłytkowości immunologicznej	44
4.3.6.2. Nowe możliwości terapeutyczne w pierwotnej małopłytkowości immunologicznej	44
5. Zakrzepice u dzieci	47
Grzegorz Dobaczewski	
5.1. Objawy kliniczne	47
5.1.1. Zakrzepica żylna	47
5.1.2. Zakrzepica tętnicza	47
5.1.3. Zespół pozakrzepowy	48
5.2. Przyczyny zakrzepicy u dzieci (pierwotnej i wtórnej)	48
5.3. Diagnostyka	48
5.3.1. Badania obrazowe	48
5.3.2. Badania laboratoryjne	48
5.4. Leczenie	48
5.4.1. Leczenie antyagregacyjne w zakrzepicy tętniczej	48
5.4.2. Leczenie trombolityczne	49
5.5. Perspektywy na przyszłość	49
6. Mikroangiopatia zakrzepowa	51
Tomasz Jarmoliński	
7. Zespół wykrzepiania wewnątrznaczyniowego	57
Grzegorz Dobaczewski	
7.1. Definicja	57
7.2. Patofizjologia	57
7.3. Etiologia	58
7.4. Objawy kliniczne	58
7.5. Rozpoznanie	59
7.6. Leczenie	59

8. Ostra białaczka limfoblastyczna	61
Małgorzata Salamonowicz-Bodzioch	
8.1. Częstość występowania	61
8.2. Etiologia	61
8.3. Obraz kliniczny	61
8.4. Odchylenia w badaniach laboratoryjnych	62
8.5. Stany nagłe	62
8.6. Diagnostyka oraz badania wykonywane przed wdrożeniem terapii	62
8.6.1. Badania laboratoryjne	62
8.6.2. Badania histopatologiczne	63
8.6.3. Badania obrazowe	63
8.6.4. Diagnostyka różnicowa	63
8.7. Leczenie	63
9. Przewlekła białaczka szpikowa	65
Małgorzata Janeczko-Czarnecka, Krzysztof Kałwak	
9.1. Epidemiologia	65
9.2. Etiologia i patogenezę	65
9.3. Obraz kliniczny	65
9.4. Badanie podmiotowe	65
9.5. Badanie przedmiotowe	65
9.6. Diagnostyka	65
9.6.1. Badanie fizykalne	65
9.6.2. Badania laboratoryjne	66
9.6.3. Badania obrazowe	66
9.6.4. Badania dodatkowe	66
9.6.5. Klasyfikacja	66
9.7. Leczenie	67
9.7.1. Inhibitory kinazy tyrozyny	67
9.7.2. Kryteria odpowiedzi na leczenie	67
9.8. Monitorowanie w trakcie leczenia imatynibem	68
9.9. Powikłania w trakcie leczenia imatynibem	68
9.10. Allogeniczna transplantacja komórek hematopoetycznych	68
9.11. Nowe kierunki leczenia	68
10. Zespół hemofagocytarny	71
Małgorzata Salamonowicz-Bodzioch	
10.1. Patogeneza	71
10.2. Klasyfikacja zespołów hemofagocytarnych	71
10.2.1. Pierwotne zespoły hemofagocytarne	71
10.2.2. Wtórne zespoły hemofagocytarne	71
10.3. Obraz kliniczny zespołu hemofagocytarnego	72
10.3.1. Odchylenia w badaniach laboratoryjnych	72
10.3.2. Diagnostyka	72
10.4. Diagnostyka różnicowa	73
10.5. Leczenie zespołu hemofagocytarnego	73
10.6. Rokowanie	73

11. Neutropenia	75
Monika Mielcarek-Siedziuk	
11.1. Definicje i występowanie	75
11.1.1. Postępowanie w przypadku podejrzenia neutropenii	75
11.1.1.1. Wywiad	75
11.1.1.2. Badanie przedmiotowe	76
11.1.1.3. Badania podstawowe	77
11.1.1.4. Badania dodatkowe	78
11.1.1.5. Badania specjalistyczne	78
11.2. Przyczyny neutropenii	78
11.2.1. Neutropenia nabyta	78
11.2.2. Neutropenia wrodzona	82
11.3. Neutropenia a ryzyko infekcji	85
11.4. Źródła zakażeń w neutropenii	85
11.5. Gorączka neutropeniczna	85
11.6. Leczenie	88
11.7. Działania profilaktyczne	88
11.8. Konsultacje do wykonania	89
12. Limfopenia	91
Monika Mielcarek-Siedziuk	
12.1. Definicja i występowanie	91
12.2. Postępowanie w przypadku podejrzenia lub wykrycia limfopenii	91
12.2.1. Wywiad	91
12.2.2. Badanie przedmiotowe	94
12.2.3. Badania podstawowe	94
12.2.4. Badania dodatkowe	95
12.2.5. Badania specjalistyczne	96
12.3. Przyczyny limfopenii	96
12.4. Limfopenia i ryzyka z nią związane	96
12.5. Źródła zakażeń w limfopenii	99
12.6. Leczenie	99
12.7. Działania profilaktyczne w limfopenii w przebiegu niedoboru odporności	99
12.8. Konsultacje do wykonania	100
13. Leukocytoza i hiperleukocytoza	101
Monika Rosa, Marek Ussowicz	
13.1. Epidemiologia	102
13.2. Objawy kliniczne	102
13.3. Leukostaza	102
13.4. Leczenie	103
13.5. Rokowanie	104

14. Powiększenie węzłów chłonnych – limfadenopatia	105
Marek Ussowicz	
14.1. Wywiad	105
14.2. Badanie fizykalne	106
14.3. Badania pomocnicze	106
15. Powiększenie wątroby lub śledziony	109
Marek Ussowicz	
15.1. Wywiad	109
15.2. Badanie fizykalne	109
15.3. Badania pomocnicze	109
16. Ostra białaczka szpikowa	113
Anna Rodziewicz, Marek Ussowicz	
16.1. Epidemiologia	113
16.2. Etiopatogeneza	113
16.3. Obraz kliniczny	113
16.4. Diagnostyka	114
16.5. Diagnostyka różnicowa	115
16.6. Klasyfikacja AML	116
16.7. Leczenie	116
16.7.1. Monitorowanie leczenia	117
16.8. Rokowanie	117
16.9. Szczególne postacie ostrej białaczki szpikowej u dzieci	117
16.9.1. Ostra białaczka promielocytowa	117
16.9.2. Białaczka szpikowa związana z zespołem Downa	118
17. Młodzięcza białaczka mielomonocytoza	119
Marek Ussowicz	
17.1. Epidemiologia, etiopatogeneza i podział	119
17.2. Obraz kliniczny	120
17.3. Badania diagnostyczne	120
17.4. Diagnostyka różnicowa	120
17.5. Leczenie	121
17.5.1. Terapia cytoredukcyjna	121
17.5.2. Allogeniczne przeszczepienie szpiku kostnego	121
17.6. Szczególne zalecenia diagnostyczne i lecznicze	122
18. Histiocytoza komórek Langerhansa	123
Jadwiga Węctawek-Tompol	
18.1. Definicja	123
18.2. Epidemiologia	123
18.3. Zmiany w układzie kostnym w przebiegu LCH	123
18.4. Zmiany skórne w przebiegu LCH	124
18.5. Powiększenie węzłów chłonnych w LCH	124
18.6. Zajęcie układu oddechowego w przebiegu LCH	124

18.7. Zaburzenia hematologiczne w LCH	124
18.8. Zajęcie przewodu pokarmowego w przebiegu LCH	125
18.9. Powiększenie wątroby i śledziony w LCH	125
18.10. Zmiany w narządzie słuchu a LCH	125
18.11. Układ nerwowy i endokryny w LCH	125
18.12. Rozpoznanie	126
18.12.1. Kryteria diagnostyczne LCH	126
18.12.2. Badanie podmiotowe w LCH	126
18.12.3. Badania dodatkowe	126
18.12.4. Kwalifikacja do grup terapeutycznych	127
18.13. Zasady leczenia LCH	127
18.14. Czynniki rokownicze	128
18.15. Diagnostyka różnicowa	128
19. Leczenie preparatami krwi	129
Iwona Dachowska-Kałwak	
19.1. Specyfikacja krwi pełnej i najczęściej stosowanych składników krwi	129
19.2. Personel nadzorujący przetaczanie	129
19.3. Zamówienie krwi lub jej składnika	130
19.4. Zasady przetaczania składników krwi	131
19.5. Obserwacja pacjenta	132
19.6. Pilne przetoczenie	132
19.7. Przetoczenia preparatów różnoimiennych w układzie AB0 z grupą krwi biorcy	133
19.8. Badania serologiczne przed przetoczeniem KKCz	133
19.8.1. Oznaczenie antygenów układu AB0 i Rh – oznaczenie grupy krwi	133
19.8.2. Wykrywanie przeciwciał odpornościowych	134
19.8.2.1. Testy antyglobulinowe (Coombsa)	134
19.8.2.2. Próba zgodności serologicznej	134
19.9. Dobór KKP, KG, osocza i krioprecypitatu	134
19.10. Przetoczenia KKCz u dzieci	134
19.10.1. Wskazania	134
19.10.2. Dawkowanie składnika	135
19.11. Transfuzje KKP u dzieci	135
19.11.1. Wskazania	135
19.11.2. Dawkowanie składnika	135
19.12. Przetoczenia osocza i krioprecypitatu u dzieci	136
19.12.1. Wskazania	136
19.12.2. Dawkowanie osocza i krioprecypitatu	136
19.13. Przetaczanie koncentratu granulocytarnego	136
19.13.1. Wskazania	136
19.13.2. Dawkowanie	136
19.14. Powikłania poprzetoczeniowe	136
19.14.1. Objawy	136
19.14.2. Rodzaje powikłań poprzetoczeniowych	136
19.14.3. Postępowanie	137

20. Terapia preparatami immunoglobuliny ludzkiej – informacje praktyczne	139
Katarzyna Gul	
20.1. Wskazania do terapii immunoglobulinami poliklonalnymi	140
20.2. Przygotowanie pacjenta do substytucji	142
20.2.1. Jaki preparat chcę zastosować u pacjenta?	142
20.2.2. Zdarzenia niepożądane po stosowaniu IVIg	145
20.3. Immunoglobuliny podskórne (SCIg/fSCIg)	147

Wybrane zagadnienia z onkologii pediatricznej

1. Epidemiologia nowotworów u dzieci	159
Katarzyna Sierżęga-Staykov, Bernarda Kazanowska	
2. Symptomatologia nowotworów wieku dziecięcego i rola lekarza pierwszego kontaktu w rozpoznawaniu choroby nowotworowej – standardy postępowania	163
Jadwiga Węctawek-Tompol	
2.1. Objawy choroby nowotworowej	163
2.2. Guz jako objaw choroby nowotworowej wieku dziecięcego	164
2.2.1. Guzy w lokalizacji oczodołowej	165
2.2.2. Guzy zajmujące ucho środkowe	165
2.2.3. Guz w obrębie jamy nosowo-gardłowej	165
2.2.4. Guzy zlokalizowane na szyi	166
2.2.5. Guzy OUN	166
2.2.6. Wzrost ciśnienia śródczaszkowego	166
2.2.7. Guzy rdzenia kręgowego	166
2.2.8. Guzy rozwijające się przykręgosłupowo	167
2.2.9. Guz śródpiersia	167
2.2.10. Guzy w obrębie ściany klatki piersiowej	167
2.2.11. Guz w obrębie jamy brzusznej i miednicy mniejszej	167
2.2.12. Guz w okolicy okołojądrowej	168
2.2.13. Guz w lokalizacji kończynowej	168
2.3. Zmiany skórne	169
2.4. Zmiany związane z biologią guza	169
2.5. Badania dodatkowe	170
2.6. Podsumowanie	171

3. Chłoniaki nieziarnicze	173
Grażyna Wróbel, Bernarda Kazanowska, Elżbieta Latos-Grażyńska	
3.1. Epidemiologia	173
3.2. Etiopatogeneza	173
3.3. Klasyfikacja	173
3.4. Podejrzenie chłoniaka	174
3.5. Manifestacje kliniczne w różnych podtypach NHL	174
3.5.1. Chłoniak Burkitta	174
3.5.2. Chłoniaki limfoblastyczne	174
3.5.3. Anaplastyczne chłoniaki wielkokomórkowe	175
3.6. Przebieg kliniczny	175
3.7. Rozpoznanie	175
3.7.1. Kryteria rozpoznania	175
3.7.2. Diagnostyka w NHL	175
3.7.3. Ocena stopnia zaawansowania klinicznego	176
3.7.4. Badania oceniające wydolność narządową	177
3.7.5. Minimalna choroba rozsiana i choroba resztkowa w NHL	177
3.8. Rokowanie w poszczególnych grupach NHL	177
3.9. Rozpoznanie różnicowe	178
3.10. Leczenie	178
3.10.1. Leczenie B-NHL	178
3.10.2. Leczenie LBL-T i LBL-B	179
3.10.3. Leczenie ALCL	179
3.10.4. Wyniki leczenia NHL	179
4. Chłoniak Hodgkina	181
Justyna Kwaśnicka	
4.1. Epidemiologia i etiologia	181
4.2. Histopatologia	181
4.3. Objawy kliniczne	182
4.4. Diagnostyka	182
4.4.1. Wywiad	182
4.4.2. Badanie fizykalne	183
4.4.3. Badania laboratoryjne	183
4.4.4. Badania diagnostyczne	183
4.5. Diagnostyka różnicowa	184
4.6. Leczenie	184
4.7. Rokowanie	185
4.8. Progresja/wznowa chłoniaka Hodgkina	185

5. Guzy OUN u dzieci	187
Jadwiga Węclawek-Tompol	
5.1. Epidemiologia	187
5.2. Etiopatogeneza	187
5.3. Objawy nowotworów OUN	189
5.3.1. Objawy wzmożonego ciśnienia śródczaszkowego	189
5.3.2. Reguła Monro–Kelliego	190
5.3.3. Wgłobienie lub wklonowanie tkanki mózgowej	190
5.3.3.1. Zespół móżdkowy	191
5.3.3.2. Zespół pniowy	191
5.3.3.3. Zespół opuszkowy	191
5.3.4. Drgawki	191
5.3.5. Objawy ogniskowe	192
5.3.6. Objawy kliniczne nowotworów rozwijających się w linii środkowej	192
5.3.7. Zaburzenia widzenia	192
5.4. Rozpoznanie	193
5.5. Badania obrazowe w diagnostyce guzów OUN	193
5.6. Leczenie	194
5.6.1. Leczenie chirurgiczne	194
5.6.2. Radioterapia	194
5.6.2.1. Protonoterapia	194
5.6.2.2. Radioterapia stereotaktyczna (radiochirurgia)	195
5.6.3. Chemioterapia	195
6. Retinoblastoma – siatkówczak zarodkowy	197
Jadwiga Węclawek-Tompol	
6.1. Epidemiologia	197
6.2. Etiopatogeneza	197
6.2.1. Postać dziedziczna	197
6.2.2. Postać niedziedziczna	197
6.3. Objawy kliniczne	198
6.4. Diagnostyka	198
6.5. Zasady leczenia	198
6.6. Badania genetyczne i poradnictwo genetyczne	199
7. Neuroblastoma – nerwiak zarodkowy współczulny	201
Marek Ussowicz	
7.1. Epidemiologia	201
7.2. Etiopatogeneza i podział	201
7.3. Wywiad	202
7.4. Diagnostyka	202
7.5. Objawy związane z lokalizacją guza	202
7.6. Leczenie	203
7.7. Wyniki leczenia	204

8. Guzy kości u dzieci i młodzieży	205
Dorota Sęga-Pondel	
8.1. Nowotwory złośliwe kości	205
8.1.1. Mięsak kościopochodny	208
8.1.1.1. Epidemiologia	208
8.1.1.2. Patogeneza	208
8.1.1.3. Lokalizacja i przerzuty	208
8.1.1.4. Objawy kliniczne	209
8.1.1.5. Rozpoznanie	209
8.1.1.6. Leczenie	211
8.1.2. Mięsak Ewinga	212
8.1.2.1. Epidemiologia	212
8.1.2.2. Patogeneza	212
8.1.2.3. Lokalizacja i przerzuty	212
8.1.2.4. Objawy kliniczne	212
8.1.2.5. Diagnostyka	212
8.1.2.6. Leczenie	214
8.1.3. Chrzęstniakomięsak	214
8.1.3.1. Objawy	214
8.1.3.2. Lokalizacja	215
8.1.3.3. Badania diagnostyczne	215
8.1.3.4. Leczenie	215
8.1.4. Włókniakomięsak	215
9. Nowotwory tkanek miękkich	217
Bernarda Kazanowska	
9.1. Patologia i klasyfikacja genetyczna	217
9.2. Klasyfikacja histopatologiczna	217
9.3. Zaburzenia genetyczne w RMS	218
9.4. Lokalizacja mięsaków	219
9.5. Objawy	219
9.6. Badania	220
9.6.1. Klasyfikacja i stadia klinicznego zaawansowania	220
9.6.2. Badania diagnostyczne	221
9.7. Leczenie	221
9.7.1. Leczenie standardowe	221
9.7.2. Chemioterapia	221
9.7.3. Kontrola lokalna	221
9.7.3.1. Zabieg chirurgiczny	221
9.7.3.2. Radioterapia (RTX)	222
9.7.4. Terapia pacjentów z odległymi przerzutami guzów typu RMS	222
9.7.5. Powikłania odległe	222
9.8. Perspektywy	223

10. Nowotwory wątroby u dzieci	225
Grzegorz Dobaczewski	
10.1. Epidemiologia	225
10.2. Etiologia	225
10.3. Rodzaje nowotworów wątroby	225
10.4. Objawy choroby	226
10.5. Diagnostyka	226
10.6. Rozpoznanie	227
10.7. Postępowanie	227
10.8. Rokowanie	228
10.9. Terapie alternatywne	228
11. Nephroblastoma – guz Wilmsa	231
Małgorzata Janeczko-Czarnecka, Wojciech Pietras	
11.1. Epidemiologia	231
11.2. Etiologia i patogenezę	231
11.2.1. Nefroblastomatoza	232
11.2.2. Markery genetyczne	232
11.3. Obraz kliniczny	232
11.3.1. Objawy	232
11.3.2. Cechy charakterystyczne	232
11.3.3. Rozprzestrzenianie się guza i przerzuty	233
11.4. Diagnostyka	233
11.4.1. Badanie fizykalne	233
11.4.2. Badania laboratoryjne	233
11.4.3. Badania obrazowe	233
11.5. Klasyfikacja	234
11.5.1. Klasyfikacja histopatologiczna	234
11.6. Leczenie	234
11.6.1. Europejska strategia terapeutyczna opracowana przez SIOP	234
11.6.2. Strategia amerykańska (Children's Oncology Group)	235
11.6.3. Szczególne sytuacje kliniczne	235
11.7. Diagnostyka różnicowa	236
11.8. Rokowanie	236

12. Guzy germinalne u dzieci	237
Jadwiga Węclawek-Tompol	
12.1. Epidemiologia	237
12.2. Histopatologia	237
12.3. Potworniki	238
12.3.1. Diagnostyka różnicowa guzów okolicy krzyżowo-guzicznej	238
12.4. Symptomatologia	239
12.5. Rozpoznanie	239
12.6. Diagnostyka – markery biologiczne	239
12.7. Klasyfikacja	240
12.8. Leczenie	240
12.8.1. Leczenie chirurgiczne	240
12.8.2. Chemioterapia	240
12.8.3. Radioterapia	241
12.9. Zasady leczenia potworniaków niedojrzałych niewydzielających	241
12.10. Rokowanie	241
13. Leczenie celowane i biologiczne w onkologii z uwzględnieniem onkologii dziecięcej	243
Grażyna Wróbel	
13.1. Założenia terapii celowanej	243
13.2. Zalety i wady terapii celowanej	243
13.3. Rodzaje leków stosowanych w terapii celowanej	244
13.3.1. Inhibitory kinaz tyrozynowych	244
13.3.2. Przykłady innych inhibitorów potencjalnie skutecznych w hematoonkologii	245
13.3.3. Induktory apoptozy	246
13.3.4. Leki antyangiogenne	246
13.3.5. Przeciwciała monoklonalne	246
13.3.6. Rodzaje przeciwciał i ich właściwości	246
13.3.7. Wybrane przeciwciała monoklonalne w onkologii dziecięcej	247
13.3.7.1. Rytuksymab	247
13.3.7.2. Brentuksymab wedotin	247
13.3.7.3. Blinatumomab	247
13.4. Terapia biologiczna nowotworów	247
13.4.1. Immunoterapia czynna (adoptywna)	247
13.4.2. Terapia anty-GD2 u dzieci z nerwiakiem zarodkowym współczulnym	248
13.4.3. Leki immunomodulujące	248
13.4.4. Leki blokujące punktory kontrolne	248
13.4.5. Terapia CAR-T	248
13.4.6. Szczepionki przeciwnowotworowe	249
13.4.7. Czynniki wzrostu	249
13.4.8. Terapia genowa	249

14. Terapie komórkowe (CAR-T)	251
Krzysztof Kałwak	
14.1. Historia	251
14.2. Tisagenlecleucel – pierwsza zarejestrowana w Polsce terapia CAR-T	251
14.2.1. Etapy terapii	252
14.2.2. Powikłania po infuzji komórek CAR-T	252
14.2.3. Rokowanie po terapii CAR-T w ALL	253
14.2.4. Przyczyny niepowodzeń terapii	253
14.2.5. Perspektywy na przyszłość	253
15. Powikłania infekcyjne w onkohematologii	255
Jowita Frączkiewicz, Małgorzata Salamonowicz-Bodzioch	
15.1. Zakażenia bakteryjne	255
15.1.1. Czynniki etiologiczne	255
15.1.2. Obraz kliniczny	256
15.1.3. Diagnostyka	256
15.1.4. Profilaktyka zakażeń bakteryjnych	256
15.1.5. Leczenie infekcji bakteryjnych	257
15.2. Zakażenia grzybicze	257
15.2.1. Czynniki etiologiczne IFD	257
15.2.2. Obraz kliniczny	258
15.2.3. Diagnostyka	258
15.2.4. Profilaktyka IFD	258
15.2.5. Leczenie IFD	258
15.3. Zakażenia wirusowe	259
15.3.1. Obraz kliniczny, leczenie, rokowanie	259
16. Pacjent z gorączką neutropeniczną	263
Jowita Frączkiewicz	
16.1. Etiologia	263
16.2. Objawy kliniczne	263
16.3. Diagnostyka	263
17. Późne następstwa leczenia onkologicznego	267
Anna Panasiuk	
17.1. Epidemiologia	267
17.2. Ocena ozdrowieńców	267
17.2.1. Przykłady kompleksowej oceny pacjenta	268
17.2.1.1. Przypadek 1	268
17.2.1.2. Przypadek 2	268
17.2.1.3. Przypadek 3	269
17.2.1.4. Przypadek 4	269

18. Przetładowanie organizmu żelazem	271
Jowita Frączkiewicz	
18.1. Przyczyny przetładowania organizmu żelazem	271
18.2. Objawy IOL	271
18.3. Diagnostyka	271
18.4. Leczenie	272
19. Późne powikłania po transplantacji komórek krwiotwórczych	275
Ewa Górczyńska, Joanna Owoc-Lempach	
19.1. Przewlekła choroba przeszczep przeciw gospodarzowi	275
19.1.1. Problemy dermatologiczne	276
19.1.2. Jama ustna	276
19.1.3. Układ pokarmowy	276
19.1.4. Powikłania okulistyczne	277
19.1.5. Układ oddechowy	277
19.1.6. Układ krążenia	278
19.1.7. Zaburzenia endokrynologiczne	278
19.1.8. Zaburzenia układu kostno-stawowego	279
19.1.9. Choroby nowotworowe po HSCT	280
20. Zespół mielodysplastyczny u dzieci	283
Marek Ussowicz	
20.1. Epidemiologia	283
20.2. Etiopatogeneza i podział	283
20.3. Objawy kliniczne	284
20.4. Badania diagnostyczne	284
20.5. Diagnostyka różnicowa	285
20.6. Leczenie	285
20.6.1. Schemat postępowania w MDS	285
20.6.2. Postępowanie obserwacyjne	285
20.6.3. Leczenie immunoablacyjne	285
20.6.4. Terapia cytoredukcyjna	285
20.6.5. Allogeniczne przeszczepienie szpiku kostnego	286
20.6.6. Leczenie wspomagające we wszystkich podtypach MDS	287

21. Ostre stany zagrożenia życia w onkologii i hematologii dziecięcej	289
Igor Olejnik, Monika Mielcarek-Siedziuk	
21.1. Stany metaboliczne	289
21.1.1. Zespół lizy guza	289
21.1.1.1. Definicja laboratoryjna	290
21.1.1.2. Definicja kliniczna	290
21.1.2. Postępowanie	290
21.1.3. Leczenie	291
21.1.4. Leczenie zaburzeń równowagi elektrolitowej	291
21.1.4.1. Hiperpotasemia	291
21.1.4.2. Hiperfosfatemia	292
21.1.4.3. Hipokalcemia	292
21.1.4.4. Hiponatremia i SIADH	292
21.2. Stany mechaniczne i chirurgiczne	293
21.2.1. Ucisk na rdzeń kręgowy i zwiększone ciśnienie śródczaszkowe	293
21.2.2. Zespół żyły czczej górnej i dolnej	294
21.2.3. Niedrożność, perforacja	294
21.2.3.1. Perforacja jelita grubego	295
22. Powikłania nefro-urologiczne w onkologii dziecięcej	297
Tomasz Jarmoliński	
22.1. Ostre powikłania nefro-urologiczne choroby nowotworowej	297
22.2. Powikłania leczenia choroby nowotworowej	300
22.2.1. Wczesne powikłania nefro-urologiczne leczenia chirurgicznego	300
22.2.2. Odległe powikłania nefro-urologiczne leczenia chirurgicznego	301
22.2.3. Ostre powikłania nefrologiczne chemioterapii i leczenia biologicznego	302
22.2.4. Późne powikłania leków przeciwnowotworowych	305
22.2.5. Powikłania nefrologiczne leków wspomagających leczenie choroby podstawowej i środków kontrastowych	305
22.2.6. Powikłania nefro-urologiczne radioterapii	307
22.2.7. Nefro-urologiczne powikłania infekcyjne immunosupresji	307
22.3. Zespół nieadekwatnego wydzielania wazopresyny	309
22.4. Zespół lizy guza	310
22.5. Nefropatia i powikłania urologiczne po przeszczepieniu komórek macierzystych krwiotwórczych	312
22.6. Podsumowanie	315

23.	Wenookluzyjna choroba wątroby	317
	Zofia Szmit	
24.	Wkłucia centralne – wskazania, rodzaje, zasady opieki w klinice i rejonie	319
	Maria Kunecka, Justyna Kwaśnicka	
	24.1. Wskazania do implantacji wkłucia centralnego	319
	24.2. Przeciwwskazania do założenia wkłucia centralnego	319
	24.3. Implantacja wkłucia centralnego	320
	24.4. Powikłania	321
	24.4.1. Powikłania późne	321
	24.5. Pielęgnacja wkłucia centralnego	321
25.	Ból – rozpoznawanie i leczenie	323
	Waldemar Gołębiowski	
	25.1. Zasady ogólne leczenia bólu	323
	25.2. Przyczyny bólu/cierpienia – inne dolegliwości	324
	25.3. Leczenie bólu	325
	25.3.1. Standard leczenia bólu według WHO	326
	25.3.2. Farmakologiczne leczenie bólu	326
	25.3.2.1. Analgetyki opioidowe	326
	25.3.2.2. Morfina	326
26.	Opieka paliatywna	329
	Krzysztof Szmyd	
	26.1. Przyjęcie do hospicjum	329
	26.2. Formy organizacji opieki paliatywnej w Polsce	330
	26.3. Hospicja dla dzieci	330
	26.4. Hospicjum stacjonarne	331
	26.4.1. Kiedy dziecko może zostać przyjęte pod opiekę hospicjum?	332
	26.5. Współpraca hospicjum z lekarzem w rejonie	333
27.	Szczepienia ochronne w immunosupresji	335
	Agnieszka Matkowska-Kocjan	
	27.1. Szczepienia dzieci leczonych onkologicznie	335
	27.1.1. Postępowanie w trakcie leczenia przeciwnowotworowego	335
	27.1.2. „Strategia kokonu”	335
	27.1.3. Szczepienia po zakończeniu leczenia przeciwnowotworowego	336
	27.2. Pacjenci po HSCT	337
	27.3. Szczepienia ochronne w innych chorobach hematologicznych wymagających leczenia immunosupresyjnego	337

Wybrane zagadnienia z endokrynologii i diabetologii pediatrycznej

1. Cukrzyca typu 1 u dzieci i młodzieży	345
Agnieszka Zubkiewicz-Kucharska	
1.1. Definicja i podział cukrzycy	345
1.2. Epidemiologia T1D	345
1.3. Etiopatogeneza T1D i etapy jej rozwoju	347
1.3.1. Predyspozycja genetyczna w rozwoju T1D	347
1.3.2. Czynniki środowiskowe inicjujące autoimmunizację komórek β wysp trzustkowych	348
1.3.3. Zaburzenie mechanizmów immunologicznych w rozwoju T1D	348
1.4. Objawy T1D w momencie rozpoznania	349
1.5. Rozpoznanie T1D	349
1.6. Leczenie T1D	350
1.6.1. Insulinoterapia	350
1.6.2. Dieta	351
1.6.3. Wysiłek fizyczny	352
1.6.4. Samokontrola cukrzycy	352
1.7. Kryteria wyrównania T1D u dzieci i młodzieży	353
1.8. Rozpoznawanie i leczenie ostrych powikłań cukrzycy u dzieci	354
1.8.1. Cukrzycowa kwasica ketonowa	354
1.8.2. Hipoglikemia	356
1.9. Remisja T1D, możliwości leczenia przyczynowego	357
1.10. Podsumowanie	358
2. Choroby tarczycy	361
Anna Noczyńska	
2.1. Embriogeneza tarczycy	361
2.2. Niedoczynność tarczycy	362
2.2.1. Objawy kliniczne NT	363
2.2.2. Diagnostyka NT	363
2.2.3. Leczenie NT	363
2.3. Choroba Hashimoto	364
2.4. Subkliniczna niedoczynność tarczycy	364

2.5. Nadczynność tarczycy	365
2.5.1. Objawy kliniczne	365
2.5.2. Badania diagnostyczne	365
2.5.3. Leczenie choroby Gravesa–Basedowa	366
2.6. Choroba guzkowa tarczycy	366
2.7. Badania przesiewowe w kierunku wrodzonej niedoczynności tarczycy	367
3. Zaburzenia wzrastania u dzieci i młodzieży	369
Monika Seifert	
3.1. Wzrost i rozwój człowieka	369
3.1.1. Okres prenatalny	369
3.1.2. Okres postnatalny	369
3.2. Wybrane endokrynologiczne czynniki wzrastania	369
3.2.1. Hormon wzrostu	369
3.2.2. Insulinopodobne czynniki wzrostu i ich białka wiążące	371
3.2.3. Hormony tarczycy	371
3.3. Niedobór wzrostu	371
3.3.1. Przyczyny niedoboru wzrostu	372
3.4. Somatotropinowa niedoczynność przysadki	372
3.4.1. Diagnostyka SNP	374
3.5. Terapia hormonem wzrostu	374
3.6. Nadmierny wzrost	376
3.6.1. Diagnostyka nadmiernego wzrostu	377
3.6.1.1. Badania dodatkowe w diagnostyce nadmiernego wzrostu	377
3.6.2. Konsekwencje nadmiernego wzrostu	377
3.6.3. Leczenie nadmiernego wzrostu	378
3.6.4. Konstytucjonalnie wysoki wzrost / rodzinny nadmierny wzrost	378
3.6.5. Gigantyzm/akromegalia	378
4. Zaburzenia odżywiania	381
Joanna Chrzanowska	
4.1. Choroba otyłościowa	381
4.1.1. Definicja otyłości	381
4.1.2. Patogeneza otyłości	382
4.1.3. Różnicowanie przyczyn otyłości	382
4.1.4. Postępowanie diagnostyczne w przypadku otyłego dziecka	382
4.1.5. Terapia behawioralna otyłości	384
4.1.6. Farmakoterapia otyłości	384
4.1.6.1. Farmakoterapia otyłości pokarmowej	384
4.1.6.2. Farmakoterapia otyłości w zaburzeniach genetycznych	384
4.1.7. Terapia bariatryczna	385
4.1.8. Powikłania otyłości	385
4.1.8.1. Subkliniczna niedoczynność tarczycy	385
4.1.8.2. Zespół metaboliczny	386
4.1.8.3. Rogowacenie ciemne	386

4.2. Jadłowstręt psychiczny	386
4.2.1. Definicja jadłowstrętu psychicznego	386
4.2.2. Epidemiologia jadłowstrętu psychicznego	387
4.2.3. Patogeneza jadłowstrętu psychicznego	387
4.2.4. Przebieg kliniczny jadłowstrętu psychicznego	387
4.2.4.1. Zaburzenia somatyczne w jadłowstręcie psychicznym	387
4.2.5. Leczenie jadłowstrętu psychicznego	387
4.2.5.1. Realimentacja	388
5. Zaburzenia funkcji nadnerczy	391
Aleksander Basiak	
5.1. Wrodzony przerost nadnerczy	391
5.1.1. Objawy WPN	392
5.1.2. Diagnostyka różnicowa WPN	392
5.1.3. Diagnostyka	392
5.1.4. WPN-SV	393
5.1.4.1. Diagnostyka różnicowa WPN-SV	393
5.1.4.2. Diagnostyka WPN-SV	393
5.1.5. NC-WPN	393
5.1.6. Leczenie WPN	393
5.2. Niedoczynność nadnerczy	394
5.3. Wtórna niedoczynność nadnerczy	395
5.3.1. Diagnostyka różnicowa wtórnej niedoczynności nadnerczy	396
5.3.2. Leczenie wtórnej niedoczynności nadnerczy	396
5.4. Hipoaldosteronizm	396
5.4.1. Pseudohipoaldosteronizm	397
5.5. Nadczynność kory nadnerczy	397
5.5.1. Objawy nadczynności kory nadnerczy	398
5.5.2. Diagnostyka nadczynności kory nadnerczy	398
5.5.3. Leczenie nadczynności kory nadnerczy	398
6. Zaburzenia dojrzewania	399
Beata Wikiera	
6.1. Fizjologia dojrzewania	399
6.2. Podział zaburzeń dojrzewania	400
6.2.1. Przedwczesne dojrzewanie płciowe	400
6.2.1.1. Definicja i epidemiologia PP	400
6.2.1.2. Etiologia PP	401
6.2.2. Opóźnione dojrzewanie płciowe	404
6.2.2.1. Definicja i epidemiologia opóźnionego dojrzewania płciowego	404
6.2.2.2. Etiologia opóźnionego dojrzewania płciowego	404
6.2.3. Zaburzenia towarzyszące dojrzewaniu	404
6.2.3.1. Ginekomastia	404
6.2.3.2. Hirsutyzm i zespół policystycznych jajników	404

6.3. Postępowanie w zaburzeniach dojrzewania	404
6.3.1. Wywiad	404
6.3.2. Badanie fizykalne	406
6.3.2.1. Wzrost	406
6.3.2.2. Masa ciała	407
6.3.2.3. Sylwetka ciała	407
6.3.2.4. Skóra	407
6.3.2.5. Wtórne cechy płciowe u dziewcząt	408
6.3.2.6. Cechy płciowe u chłopców	409
6.4. Badania diagnostyczne w zaburzeniach dojrzewania	411
6.4.1. Radiogram nadgarstka	411
6.4.2. Gonadotropiny	411
6.4.3. Steroidy płciowe i inne hormony	412
6.4.4. Przeciwciała	412
6.4.5. Markery nowotworowe	412
6.4.6. Ultrasonografia	412
6.4.7. Rezonans magnetyczny i tomografia komputerowa	413
6.4.8. Badanie genetyczne	413
6.4.9. Inne badania	413
6.5. Leczenie zaburzeń dojrzewania	414
6.5.1. Metody terapii PP	414
6.5.2. Metody terapii opóźnionego dojrzewania	414
6.5.3. Rokowanie	414

Choroby zakaźne

1. Zasady leczenia przeciwdrobnoustrojowego w praktyce ambulatoryjnej	419
Joanna Chruszcz	
1.1. Zakażenia skóry i tkanki podskórnej	419
1.1.1. Zapalenia o etiologii bakteryjnej	419
1.1.1.1. Postępowanie	419
1.1.1.2. Zakażenia wirusowe	420
1.2. Ostre zapalenie gardła	421
1.3. Infekcje dróg oddechowych	421
1.4. Zapalenie węzłów chłonnych	423
1.5. Biegunki	424
1.5.1. <i>Salmonella</i>	424
1.5.2. <i>Campylobacter</i>	424
1.5.3. <i>Yersinia</i>	425
1.5.4. <i>Clostridium difficile</i>	425
1.6. Neuroinfekcje	425
1.7. Choroby odkleszczowe	426
1.8. Postępowanie terapeutyczne w gorączce o nieustalonej przyczynie u małych dzieci (do lat 3)	427
2. Leczenie sepsy u dzieci. Aktualności w leczeniu wirusowych zapaleń wątroby typu B i C u dzieci. Profilaktyka po ekspozycji seksualnej u dzieci i młodzieży	429
Izabela Zaleska	
2.1. Sepsa	429
2.2. Wirusowe zapalenie wątroby typu B i C	430
2.3. Postępowanie po ekspozycji seksualnej u dzieci i młodzieży	432
3. Zakażenia SARS-CoV-2 u dzieci	435
Agnieszka Matkowska-Kocjan, Joanna Chruszcz	
3.1. Rys historyczny	435
3.2. Cechy wirusa SARS-CoV-2	435
3.3. Przebieg i objawy COVID-19 u dzieci	435

3.4. Rozpoznanie COVID-19	436
3.5. Postępowanie w COVID-19 u dzieci	436
3.5.1. Dziecko bez objawów i nienależące do grupy ryzyka ciężkiego przebiegu COVID-19	436
3.5.2. Dziecko bez objawów, ale należące do grupy ryzyka ciężkiego przebiegu COVID-19	437
3.5.3. Dziecko bez czynników ryzyka, ze skąpyimi objawami infekcji górnych dróg oddechowych czy nieżytu przewodu pokarmowego, z SpO ₂ równą lub większą niż 94%	437
3.5.4. Dziecko ze skąpyimi objawami, ale z grupy ryzyka ciężkiego przebiegu COVID-19, z SpO ₂ równą lub większą niż 94%	438
3.5.5. Dziecko z umiarkowanym przebiegiem COVID-19 i z prawidłową saturacją, ale wymagające hospitalizacji	438
3.5.6. Dzieci z objawami, ale bez czynników ryzyka ciężkiego przebiegu COVID-19	438
3.5.7. Dzieci z objawami i z grup ryzyka ciężkiego przebiegu COVID-19	438
3.5.8. Dzieci w ciężkim stanie ogólnym wymagające tlenoterapii (SpO ₂ poniżej 94%)	439
3.6. Rokowanie w COVID-19 u dzieci	440
3.7. Zapobieganie COVID-19 u dzieci	440
3.8. Dziecięcy wieloukładowy zespół zapalny powiązany z COVID-19	440

Wybrane zagadnienia ze stomatologii pediatrycznej

1. Próchnica wczesnego dzieciństwa – etiologia, objawy, postępowanie, profilaktyka	449
Iwona Grzesiak-Gasek, Alina Wrzyszczyk-Kowalczyk, Monika Mysiak-Dębska	
1.1. Definicja próchnicy wczesnego dzieciństwa	449
1.2. Częstość występowania próchnicy wczesnego dzieciństwa w Polsce i na świecie	450
1.3. Ocena ryzyka występowania choroby próchnicowej	450
1.4. Etiologia	451
1.4.1. Czynniki związane z gospodarzem	451
1.4.2. Czynniki bakteryjne	452
1.4.3. Czynniki dietetyczne	452
1.4.4. Czynniki predysponujące do rozwoju próchnicy	453
1.5. Objawy kliniczne próchnicy wczesnego dzieciństwa	453
1.6. Zapobieganie próchnicy wczesnego dzieciństwa	453
1.6.1. Profilaktyka pierwotnie pierwotna (perinatalna)	454
1.6.1.1. Edukacja kobiety w ciąży	454
1.6.1.2. Leczenie stomatologiczne kobiety w ciąży	456
1.6.1.3. Profilaktyka próchnicy u kobiety w ciąży	456
1.6.2. Profilaktyka pierwotna	456
1.6.3. Profilaktyka wtórna	457
1.6.4. Profilaktyka trzeciorzędowa	457
1.7. Postępowanie zapobiegawczo-lecznicze w przypadku próchnicy wczesnego dzieciństwa	457
1.8. Podsumowanie	459

2. Postępowanie w uszkodzeniach urazowych zębów u dzieci i młodzieży	463
Marta Ziętek, Katarzyna Fita, Maciej Dobrzyński	
2.1. Epidemiologia	463
2.2. Klasyfikacja urazów	463
2.2.1. Klasyfikacja Andreasena	463
2.2.2. Klasyfikacja Ellisa	465
2.3. Postępowanie lecznicze – rekomendacje	466
2.4. Badanie pacjenta po urazie	466
2.5. Urazy zębów mlecznych	467
2.6. Postępowanie w pourazowym uszkodzeniu zębów mlecznych	467
2.6.1. Wstrząs i nadwichnięcie	467
2.6.2. Wtłoczenie zęba w głąb wyrostka zębodołowego (intruzja)	467
2.6.3. Wydłużenie zęba (ekstruzja)	468
2.6.4. Zwichnięcie boczne (częściowe)	468
2.6.5. Zwichnięcie całkowite (wybicie zęba)	468
2.6.6. Niepowikłane złamanie korony zęba	468
2.6.7. Złamanie korony z obnażeniem miazgi (powikłane)	468
2.6.8. Złamanie koronowo-korzeniowe	468
2.6.9. Złamanie korzenia	469
2.6.10. Złamanie wyrostka zębodołowego	469
2.7. Urazy zębów stałych	469
2.8. Postępowanie w pourazowych uszkodzeniach zębów stałych	469
2.8.1. Nadłamanie szkliwa	469
2.8.2. Złamanie szkliwa	469
2.8.3. Niepowikłane złamanie korony zęba	470
2.8.4. Złamanie korony zęba z obnażeniem miazgi (powikłane)	470
2.8.5. Złamanie koronowo-korzeniowe	470
2.8.6. Złamanie korzenia	470
2.8.7. Złamanie wyrostka zębodołowego	470
2.8.8. Wstrząs (nadwichnięcie)	470
2.8.9. Wydłużenie zęba (ekstruzja)	471
2.8.10. Wtłoczenie zęba w głąb wyrostka zębodołowego (intruzja)	471
2.8.11. Zwichnięcie boczne	471
2.8.12. Zwichnięcie całkowite (wybicie zęba)	471
2.8.13. Powikłania	471
2.8.14. Czas przebywania poza zębodołem	471
2.8.15. Przechowywanie wybitego zęba	472
2.8.16. Replantacja zęba – pierwsza pomoc po urazie	472
2.8.17. Szynowanie	472
2.8.18. Antybiotykoterapia	472
2.8.19. Wizyty kontrolne po urazach zębów	472
2.9. Podsumowanie	473

3. Skrócenie wędzidełka języka w wieku rozwojowym	477
Kaja Orłowska, Agnieszka Urbańska	
3.1. Ocena morfologiczno-czynnościowa wędzidełka języka	479
3.2. Postępowanie terapeutyczne w przypadku skróconego wędzidełka języka	491
4. Związek chorób systemowych i zdrowia jamy ustnej	495
Marta Berdzik-Janecka, Agnieszka Urbańska, Katarzyna Herman, Małgorzata Kowalczyk-Zajac	
4.1. Endokrynologia	495
4.1.1. Cukrzyca	495
4.1.2. Choroby tarczycy	497
4.1.3. Choroby przytarczyc	498
4.2. Zaburzenia odżywiania	499
4.3. Hematologia	501
4.3.1. Zaburzenia krwawienia i krzepnięcia	501
4.3.2. Niedokrwistości	501
4.4. Choroby serca i układu sercowo-naczyniowego – wrodzone choroby serca	502
4.5. COVID-19	502
4.6. Choroby układu pokarmowego	503
4.6.1. Nieswoiste zapalenia jelit: choroba Leśniowskiego–Crohna i wrzodziejące zapalenie okrężnicy	503
4.6.2. Celiakia	503
4.6.3. Choroba refluksowa przełyku	506
4.6.4. Zespół Peutza–Jeghersa	507
4.6.5. Choroby wątroby	507
4.7. Choroby układu oddechowego	507
4.7.1. Astma oskrzelowa	507
4.7.2. Mukowiscydoza	508
4.8. Choroby nerek – przewlekła niewydolność nerek	509
4.9. Onkologia	511
4.9.1. Białaczki	511
4.9.2. Chłoniaki	512
4.9.3. Wpływ chorób onkologicznych na postępowanie stomatologiczne	512
4.9.4. Wczesne skutki leczenia onkologicznego u dzieci w jamie ustnej	512
4.9.4.1. <i>Mucositis</i>	512
4.9.4.2. Polekowy przerost dziąseł	513
4.9.5. Późne skutki leczenia onkologicznego widoczne w jamie ustnej dzieci	514
4.9.5.1. Choroba przeszczep przeciw gospodarzowi	515
4.9.5.2. Poprzeszczepowa choroba limfoproliferacyjna	515
4.9.6. Postępowanie stomatologiczne u dziecka z chorobą nowotworową oraz przed przeszczepieniem tkanek i narządów	516
4.9.7. Sanacja jamy ustnej	518
4.9.8. Stany przednowotworowe	519
4.10. Podsumowanie	519